

ปัญหาผลกระทบของการดำเนินคดีผู้บริโภคซึ่งมีสถาบันการเงินเป็นโจทก์ต่อระบบการไกล่เกลี่ย และการพิจารณาคดีผู้บริโภค¹

นวรรตน์ ไวยาภิ²

การดำเนินคดีผู้บริโภคในประเทศไทยนับตั้งแต่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้เมื่อเดือนสิงหาคม 2551 จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลาประมาณ 16 ปีแล้ว คดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมนั้นยังคงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์กับคดีที่ผู้บริโภคเป็นจำเลย คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์คือคดีที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือรับบริการ หรือเรียกกันว่าคดีผู้บริโภคที่แท้จริง ส่วนคดีที่ผู้บริโภคเป็นจำเลยไม่ใช่คดีที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ แต่เป็นคดีผู้บริโภคโดยกฎหมายกำหนด เช่น คดีกู้ยืม ค้ำประกัน เช่าซื้อ บัตรเครดิต ที่สถาบันการเงินหรือธนาคารเป็นโจทก์ หรือเรียกว่าคดีผู้บริโภคเทียม เนื่องจากการดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ดำเนินการไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติมาตรา 3 (1) ซึ่งให้คำนิยามคดีผู้บริโภคไว้ว่า หมายถึงคดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ที่พิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ เป็นการกำหนดให้คดีผู้บริโภคมีความหมายต่างออกไปจากคดีผู้บริโภคที่แท้จริง กล่าวคือคดีแพ่งที่พิพาทกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ โดยยึดถือเอาว่าหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลยก็เป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น ดังนั้นคดีใดจะเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่จึงมิได้คำนึงถึงเนื้อหาของคดีว่าเป็นคดีที่พิพาทกันในประเด็นที่ผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อนจากการบริโภคหรือรับบริการโดยตรงหรือไม่ แต่คำนึงเพียงว่าหากฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อมีข้อพิพาทกันระหว่างสองฝ่ายนี้ ก็ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น การกำหนดความหมายในคำนิยามเช่นนี้ ทำให้คดีแพ่ง เช่น คดีเช่าซื้อ กู้ยืม ค้ำประกัน บัตรเครดิต เป็นต้น ที่ธนาคารเป็นโจทก์เคยยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรม กลับกลายเป็นคดีผู้บริโภคตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในปัจจุบัน

คดีแพ่งส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงเป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจคือ ธนาคารหรือสถาบันการเงิน ผู้ให้สินเชื่อหรือบัตรเครดิตและนิติบุคคลผู้ให้เช่าซื้อเป็นโจทก์ คดีเหล่านี้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิฟ้องลูกหนี้ที่ผิดสัญญาให้ชำระหนี้ได้อยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่กำหนดเน้นหลักความ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาผลกระทบของการดำเนินคดีผู้บริโภคซึ่งมีสถาบันการเงินเป็นโจทก์ต่อระบบการไกล่เกลี่ยและการพิจารณาคดีผู้บริโภค, โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี วงษ์วิชิต และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนเชื้อสกุล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดลพบุรี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เท่าเทียมกันของคู่ความในการใช้สิทธิดำเนินคดี ดังนั้นเมื่อผู้ประกอบการกิจการค้าเหล่านี้มาฟ้องคดีอย่างคดีผู้บริโภคที่เน้นความรวดเร็วเพื่อแก้ไขเยียวยาผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคที่ถูกฟ้องได้รับความเดือดร้อนและไม่เข้ามาต่อสู้คดีมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ถูกฟ้องในศาลยุติธรรม ขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการธุรกิจกลับได้รับความสะดวกมากกว่าการดำเนินคดีภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และย่อมเป็นการใช้สิทธิเหมือนคนเป็นผู้บริโภคเสียเอง ด้วยโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่เน้นหลักให้สิทธิกับโจทก์หรือผู้บริโภคมากกว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในมาตรา 3 (1) บัญญัติให้คดีผู้บริโภคหมายถึง คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการดังกล่าวแล้ว คดีต่างๆ เหล่านั้นที่ผู้ประกอบการธุรกิจเคยฟ้องเป็นคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อ 16 ปีก่อนและต่อ ๆ ไปก็กลายเป็นคดีผู้บริโภคที่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในปัจจุบัน

ในการดำเนินคดีผู้บริโภคในศาลยุติธรรมยังได้นำบทบัญญัติในมาตรา 15 มาตรา 17 และมาตรา 24 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้นำมาใช้บังคับเกี่ยวกับการกำหนดวันนัดพิจารณาหลังจากโจทก์ยื่นคำฟ้องและศาลรับฟ้องไว้แล้ว รวมถึงการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี และที่เป็นปัญหาสำคัญในอันที่ผู้บริโภคจะทราบว่าตนถูกฟ้องและเข้ามาต่อสู้คดีในชั้นพิจารณาของศาลคือบทบัญญัติในมาตรา 17 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว โดยเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ ก็เพื่อมิให้ผู้ประกอบธุรกิจยื่นฟ้องในเขตศาลที่มูลคดีเกิดดังเช่นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาล แต่แท้จริงแล้วเมื่อคดีผู้บริโภคในปัจจุบันส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 เป็นคดีที่ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย และมีใช้คดีผู้บริโภคที่แท้จริงอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือรับบริการ แต่เป็นคดีแพ่งที่มีการโต้แย้งสิทธิกันตามสัญญาในทางแพ่งทั่ว ๆ ไป เช่น สัญญาเช่าซื้อ ซื้อขาย บัตรเครดิต สินเชื่อของธนาคารต่าง ๆ เป็นต้นคดีเหล่านี้จำเลยส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคที่อยู่ในช่วงวัยทำงานที่ต้องย้ายถิ่นฐานจากภูมิลำเนาไปทำการทำงานรับจ้างผู้ประกอบการอยู่ในกรุงเทพมหานครหรือปริมณฑล ทำให้ในการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องรวมถึงคำคู่ความต่าง ๆ ไปยังภูมิลำเนาตามทะเบียนราษฎรของจำเลยนั้น จำเลยไม่มีโอกาสทราบว่าตนถูกฟ้อง นอกจากนี้บทบัญญัติในมาตรา 24 ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค บัญญัติให้ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน โดยมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อ 9 ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง จากปัญหาดังกล่าวผู้บริโภคซึ่งถูกฟ้องคดีที่ได้รับผลกระทบมากกว่าร้อยละ 50 จึงไม่ได้เข้ามายื่นคำให้การหรือต่อสู้คดีในชั้นพิจารณา ทำให้คดีส่วนใหญ่เป็น

³ ชาญณรงค์ ปรานิจิตต์, วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคลักษณะพิเศษและข้อสังเกตที่สำคัญ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2551), หน้า 3.

คดีที่ศาลพิจารณาคำฟ้องและพยานหลักฐานโจทก์ผู้ประกอบธุรกิจไปฝ่ายเดียว และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้านการอุทธรณ์ฎีกา เมื่อมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2558 ให้ยกเลิกความเดิมในมาตรา 51 ซึ่งเดิมให้โอกาสคู่ความยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมีทุนทรัพย์ ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท การแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 51 ดังกล่าวทำให้คู่ความมีการฎีกาคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีกโดยไม่มีข้อจำกัดทำให้ปริมาณขึ้นสู่ศาลฎีกามีจำนวนมาก เนื่องจากคดีผู้บริโภคมีได้มีแต่เฉพาะคดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังมีคดีที่สถาบันการเงินฟ้องผู้บริโภคเป็นจำนวนมากด้วย จึงมีปัญหาผลกระทบของการดำเนินคดีผู้บริโภคซึ่งมีสถาบันการเงินเป็นโจทก์ต่อระบบการไต่เกลี้ยและการพิจารณาคดีผู้บริโภค ผู้ศึกษาสามารถสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

ประการแรกคือ ผลกระทบด้านอำนาจฟ้อง ผู้บริโภคที่ถูกสถาบันการเงินฟ้องเป็นคดีผู้บริโภคโดยอาศัยสิทธิตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในมาตรา 3 (1) ที่กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจคือสถาบันการเงินเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคได้ภายใต้หลักการเดียวกันกับคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ผลิต ผู้นำหรือผู้ให้บริการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมานี้อาจส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค เพราะกำหนดให้ ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคได้ภายใต้หลักการเดียวกันกับคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ จึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามกฎหมาย เนื่องจากไม่ได้แยกคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ กับคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ออกจากกัน ในชั้นตรวจคำฟ้องศาลอาจจะพิจารณาว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภค และผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ หรือคู่ความมีปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคโดยอาศัยกฎหมายฉบับเดียวกัน ทำให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ที่เสียเปรียบอยู่แล้ว ได้รับความเสียหายมากขึ้นเนื่องจากพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้การฟ้องคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความรวดเร็ว⁴ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ผู้ประกอบธุรกิจที่ฟ้องผู้บริโภค ซึ่งเดิมก่อนที่จะมีพระราชบัญญัตินี้ ออกมาใช้บังคับ ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลักในการฟ้องคดี กฎหมายกำหนดให้ผู้บริโภคสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งมีขั้นตอนและกระบวนการตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้บริโภคได้เจรจากับผู้ประกอบธุรกิจในหลายขั้นตอน และก่อนที่ผู้ประกอบธุรกิจจะบังคับคดีเอาทรัพย์สินของผู้บริโภค กฎหมายยังได้กำหนดให้ศาลออกคำสั่งไปยังผู้บริโภคซึ่งเป็นจำเลยก่อนการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค โดยอาศัยหลักเกณฑ์อย่างเดียวกันเท่ากับเป็นการซ้ำเติมผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายอยู่แล้วให้ได้รับความเสียหายมากยิ่งขึ้น

⁴ ธารพร ธีระวัฒน์, สัญญาผู้บริโภค, (กรุงเทพฯ:โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 17-19.

ผู้ศึกษาได้ศึกษาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องแล้ว ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 แก้ไขคำนิยามในมาตรา 3 (1) “คดีผู้บริโภค” เสียใหม่ ให้จำกัดอยู่แต่เฉพาะคดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค โดยแก้ไขคำนิยามในมาตรา 3 (1) “คดีผู้บริโภค” เป็น “คดีผู้บริโภค” หมายถึง (1) คดีแพ่งที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น เป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร นั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ลดขั้นตอนกระบวนการพิจารณาที่เคร่งครัดในคดีแพ่งเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเองและเพื่อให้กระบวนการพิจารณาสามารถเป็นไปด้วยความรวดเร็วประหยัดค่าใช้จ่ายและอำนวยความสะดวกซึ่งอยู่ในฐานะด้วยกว่าสถาบันการเงินทั้งทางเศรษฐกิจและความรู้ด้านกฎหมาย หากคำนิยามในกฎหมายได้รับการแก้ไขโดยระบุไว้ชัดเจนว่าคดีผู้บริโภคหมายถึงคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น จะทำให้คดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้มีเฉพาะคดีผู้บริโภคที่แท้จริงเท่านั้น

ประการที่สอง ปัญหาผลกระทบด้านการกำหนดวันนัดพิจารณาคดี ตามบทบัญญัติในมาตรา 24 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กำหนดให้เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องของโจทก์แล้วให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วและให้ออกหมายเรียกจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การและสืบพยานในวันเดียวกัน โดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาข้อ 9 ได้กำหนดให้ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง กรณีดังกล่าวที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติสำหรับคดีที่ผู้ประกอบการ อาทิ ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ เป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคในปัจจุบันที่ศาลยุติธรรม กำหนดระยะเวลา 30 วันดังกล่าวจะต้องมีการขยายออกไปเพื่อให้ศาลสามารถกำหนดวันนัดได้ตามความเป็นจริงและสอดคล้องกับปริมาณคดีเหล่านี้ที่เรียกว่าคดีผู้บริโภคซึ่งมีอยู่จำนวนมากและไม่อาจกำหนดวันนัดภายในระยะเวลา 30 ได้ เมื่อศาลรับฟ้องคดีผู้บริโภคไว้แล้ว ศาลจะต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว เพื่อให้ผู้บริโภคที่เดือดร้อนได้รับการคุ้มครองจากศาลโดยเร็ว แต่กลับกันหากคดีผู้บริโภคเป็นคดีที่สถาบันการเงินอันเป็นผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยจะถูกดำเนินคดีโดยเร็วขึ้นซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคไม่มีความพร้อมในการต่อสู้คดีทำให้คดีผู้บริโภคที่สถาบันการเงินอันเป็นผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคจำเลยจะขาดนัดมากกว่าเข้ามาต่อสู้คดี เนื่องจากผู้บริโภคมีระยะเวลาในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาเพื่อทำการเข้านัดไต่ถามถ้อยคำและมีโอกาสได้เจรจาหาทางออกร่วมกันกับสถาบันการเงินรวดเร็วและกระทำโดยเร่งรีบย่อมกระทบต่อผู้บริโภคด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายโดยคำนึงถึงสิทธิและความเท่าเทียมกันของกลุ่มความ ทั้งนี้ควรมีข้อยกเว้นสำหรับคดีที่ผู้บริโภคเป็นจำเลยให้มีระยะเวลาระหว่างที่ศาลรับฟ้องจนถึงวันนัดพิจารณายาวกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เห็น

ได้ว่าบทบัญญัตินี้นอกจากจะไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภครที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่สามารถให้การต่อสู้คดี หรือไม่พร้อมในการเข้ามาในการดำเนินขบวนพิจารณาที่กระชั้นชิดเกินไปแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัตินี้ในทางปฏิบัติไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้กำหนดระยะเวลาตาม

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคมีผลเป็นการเร่งรัดคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินคดีได้สะดวกมากขึ้นยิ่งกว่าการคุ้มครองผู้บริโภค จึงเสนอแนะการกำหนดวันนัดพิจารณาของคดีผู้บริโภค ควรปรับเกี่ยวกับระยะเวลาตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้มีระยะเวลามากกว่า 30 วัน แต่ไม่ควร 45 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้รับฟ้อง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 24 ประกอบข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ข้อ 9 กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดวันนัดพิจารณาวันนัดของคดีผู้บริโภคและการเลื่อนวันนัดพิจารณา ซึ่งมีกรอบให้นัดพิจารณาโดยเร็วไม่เกิน 30 วัน ควรมีการเลื่อนวันนัดพิจารณาควรปรับระยะตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้มีระยะเวลายืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงของแต่ละคดีโดยให้มีกรอบระยะเวลาแล้วเสร็จไม่เกิน 30 วัน หรือ 45 วัน นับแต่วันนัดพิจารณานัดแรก

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบด้านระยะเวลาในการยื่นหรือการส่งคำคู่ความในคดีบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคมาตรา 17 ว่าให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคนี้ ได้บัญญัติให้คดีอื่นที่มีในคดีผู้บริโภคที่แท้จริงเป็นคดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้ ซึ่งเป็นการกำหนดให้คดีแพ่งทั่วไปที่เกิดจากสัญญาต่างๆ เมื่อมีการโต้แย้งสิทธิตามสัญญาแล้วก่อนมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายนี้ ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือโจทก์สามารถยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมได้ภายใต้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาล ซึ่งมีทั้งภูมิลำเนาและสถานที่ที่มูลคดีเกิดได้ด้วย ต่างไปจากบทบัญญัติในมาตรา 17 ดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้บริโภคที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยจำนวนมาก ซึ่งมีได้อยู่ประจำตามภูมิลำเนาที่ปรากฏในทะเบียนราษฎร อันเนื่องมาจากตามสภาพความเป็นจริงผู้บริโภคเหล่านั้นอยู่ในช่วงวัยทำงานซึ่งจะต้องมีถิ่นที่อยู่ในสถานที่ของผู้ประกอบการหรือสถานที่ใกล้เคียงโดยไม่ได้อยู่ตามภูมิลำเนาที่โจทก์ส่งหมายเรียกหรือสำเนาคำฟ้อง เป็นเหตุให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่ถูกฟ้องขาดโอกาสในการเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีของตน

ดังนั้นพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงมีบทบัญญัติบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ภูมิลำเนาอันผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเพียงแห่งเดียวเท่านั้นเพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสได้เข้ามาต่อสู้คดีมากขึ้นแต่มองในมุมกลับกันผลของมาตรา 17 ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจ ในหลาย ๆ ด้าน เช่นเดียวกันเพราะนอกจากจะเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจในด้านการฟ้องคดีแล้วยังกลายเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายแก่ผู้ประกอบการมากขึ้นจะต้องเดินทางไปฟ้องคดีที่ภูมิลำเนาของจำเลยทั้งที่พยานหลักฐานของตนส่วนใหญ่อยู่ ณ สถานที่ที่มูลคดีเกิดถึงต้องเสียค่าเดินทางค่าทนายความเพิ่มมากขึ้นเป็นเท่าตัวซึ่งถือเป็นต้นทุนทางธุรกิจที่ผู้ประกอบการแต่ละรายต้องรับภาระเพิ่มมากขึ้น

และอาจจะมีผลทำให้การพิจารณาให้สินเชื่อหรือให้บริการการทำสัญญาต่าง ๆ กับผู้บริโภครู้ประกอบธุรกิจอาจมีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เพิ่มขึ้นผลกระทบในส่วนนี้ย่อมตกแก่ผู้บริโภคโดยทางอ้อมต่อไป เช่นกันและในที่สุดท้ายส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมประเทศด้วย

หากจำกัดสิทธิให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีผู้นำเพียงแห่งเดียวโดยมุ่งหมายให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกในการต่อสู้คดีนั้นในบางกรณีก็อาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพภูมิลาเนาที่แท้จริงของผู้บริโภคทั้งยังเป็นการสร้างภาระแก่ผู้ประกอบธุรกิจมากเกินไปซึ่งหลักการเดิมที่ให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาเดิมและศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นได้ด้วยการตีความของคำว่ามูลคดีให้มีขอบเขตที่กว้างขวางและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้นก็ย่อมเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคได้เช่นกันอันจะส่งผลให้ระบบการพิจารณาคดีผู้บริโภคของประเทศไทยสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วและสามารถเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้สมดังเจตนาของกฎหมายที่วางไว้

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 17 โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคนั้น ให้มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญา” เพื่อเป็นทางเลือกกรณีหากมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องร้องบังคับคดีกับผู้บริโภคได้ตามเขตอำนาจศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นเช่นสถานที่สัญญา หรือฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามเขตอำนาจศาลที่ผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคตกลงกันไว้ในสัญญา เพื่อลดภาระของผู้บริโภคในการเดินทางมาศาลในระหว่างพิจารณาพิพากษา เนื่องจากในการยื่นฟ้อง ภูมิลาเนาของผู้บริโภคไม่ได้เป็นการอำนวยความสะดวกของผู้บริโภคเสมอไป ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้กระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม

ประการสุดท้าย ปัญหาผลกระทบด้านการอุทธรณ์ฎีกา จากบทบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีเจตนารมณ์ที่จะให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาให้เร็วที่สุด จึงกำหนดให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความรวดเร็ว⁵ และเมื่อมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2558 ให้ยกเลิกความเดิมในมาตรา 51 ซึ่งเดิมให้โอกาสคู่ความยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายหลังจากที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว และให้ใช้ความใหม่ว่าการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดย

⁵ อรุณ ชัยกุล, “ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค และอรุณ ชัยกุล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม, 2561) หน้า 36-46.

อนุโลม การแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 51 ดังกล่าวทำให้คู่ความมีการฎีกาคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีกโดยไม่มีข้อจำกัดทำให้ปริมาณขึ้นสู่ศาลฎีกามีจำนวนมาก เนื่องจากคดีผู้บริ โภคมิได้มีแต่เฉพาะคดีที่ผู้บริ โภคฟ้องผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังมีคดีที่ธนาคารฟ้องผู้บริ โภคเป็นจำนวนมากด้วย

ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49 วรรคสอง การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้คดีผู้บริ โภคได้รับการพิจารณาไปด้วยความรวดเร็วและทำให้ผู้บริ โภคได้รับการเยียวยาทันทั่วถึง และเมื่อคดีผู้บริ โภคได้ผ่านการพิจารณามาถึงสองชั้นศาลแล้ว คดีในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงควรที่จะยุติอยู่ที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคและศาลอุทธรณ์ภาค แผนกคดีผู้บริ โภคและไม่ควรที่จะให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นสู่ศาลฎีกาอีกแต่อย่างใดก็ตามกฎหมายได้เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้โดยยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายการภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภค หรือศาลอุทธรณ์ ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 วรรคหนึ่ง เพื่อเป็นการตรวจสอบดุลพินิจของศาลล่างอีกก็นับว่ามีความเสียหายต่อผู้บริ โภคอยู่แล้วเนื่องจากผู้บริ โภคที่ได้รับความเสียหายไม่ได้รับการเยียวยาภายในระยะเวลาอันรวดเร็วเพราะคู่ความสามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงที่มีทุนทรัพย์ ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทได้อีกประกอบกับได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ให้ยกเลิกความเดิมในมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 แล้วนำมาบัญญัติใหม่ว่าการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 5 ให้ยกเลิกมาตรา 52 มาตรา 53 และมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ. ศ. 2551 เสียทั้งหมด ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 247 ว่าด้วยการฎีกาแล้วปรากฏว่าการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภค ซึ่งนำมาใช้ บังคับโดยอนุโลม ในคดีผู้บริ โภคนั้น ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาต จากศาลฎีกา การแก้ไขบทบัญญัติ ว่าด้วยการฎีกาในพระราชบัญญัติพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 ดังกล่าวทำให้คู่ความในคดีผู้บริ โภคสามารถยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงโดยไม่มีข้อจำกัด ดังเช่นกฎหมายเดิมทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก และทำให้คดีล่าช้าไปกว่าเดิมผู้บริ โภคที่ได้รับความเสียหายไม่ได้รับการเยียวยาภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว

อย่างไรก็ตามควรที่จะจำกัดสิทธิคู่ความในการฎีกาและให้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ แผนกคดีผู้บริ โภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคเป็นที่สุดโดยเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริง ไม่ควรที่จะให้ฎีกาและให้ฎีกาได้แต่ เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้คดีผู้บริ โภคดำเนินคดีไปอย่างล่าช้าเป็นที่เสียหายแก่ผู้บริ โภค ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค

พ.ศ. 2551 มาตรา 51 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ที่บัญญัติว่าการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมเสียใหม่ โดยให้ตัดข้อความในมาตรา 51 ออกทั้งหมด และแก้ไขเป็นว่า คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมียุติคำพิพากษาหรือคำสั่ง แล้วคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อย้อนอุทธรณ์ให้ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์, “วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคลักษณะพิเศษและข้อสังเกตที่สำคัญ”, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ วิญญูชน จำกัด, 2551) : 3.
- คาราพร ถิระวัฒน์, “สัญญาผู้บริโภค”, (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559) : 17-19.
- อรุณ ชัยกุล, “ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ประกอบการธุรกิจฟองผู้บริโภค และการอุทธรณ์ฎีกา”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม, 2561): 36-46.